

KENT VE SUÇ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR ÇERÇEVE

Mithat Arman KARASU*

Özet

Kentler tarih boyunca suçla birlikte anılmıştır. Heterojen ve kalabalık yapısı, sosyal kontrolün zayıf oluşu, zenginlik ve servetin kaynağı oluşu kentleri suç işlemek için cazip alanlar haline getirmektedir. Diğer taraftan, güvenli bir kent kentsel gelişmenin temelini oluşturmaktadır. Bir kentte yaşayanların, can ve mal güvenliğinden yoksun olmaları durumunda, o kentte huzurlu ve sağlıklı bir yaşam ortamından söz edilemez.

Kent ve suç kavramlarının ele alındığı çalışmada, öncelikle kent ve suç kavramları arasındaki ilişkinin teorik boyutu ele alınacak, kentleşmenin suça etkisi, suça karşı duyulan korku ve bu korkunun kentsel yaşam kalitesi üzerindeki sonuçları ile kentteki marjinal alanların (gecekondu ve çöküntü alanları) suçla ilişkisi incelenecektir. Çalışmada amaç kent ve suç kavramları üzerinden bir analiz yaparak, ülkemizde yeni gelişmeye başlayan bu alandaki çalışmalar için bir çerçeve çizmektir.

Anahtar Kelimeler: Suç, Kent, Çöküntü Alanı, Gecekondu Alanı, Suça Duyulan Korku.

A Conceptual Framework on City and Crime

Abstract

Cities have always been remembered notoriously with crime throughout history. The cities become tempting areas to commit crimes as they have a heterogeneous and congested structure; there is poor social control in the cities; and they are the source of wealth and affluence. On the other hand, a safe city is the basis for the urban development. We cannot talk about a peaceful and healthy living environment in a city where the inhabitants are deprived of security of life and property.

In this study that focuses on the concepts of city and crime, first of all, the theoretical dimension of the relationship between the concepts of city and crime will be discussed, and then the impact of urbanization on crime, the fear of crime, and the consequences of this fear over the urban life quality, as well as the relationship of the marginal areas (squatter and slum areas) in the city with crime will be examined. The goal of this study is to draw a framework for the researches in this field, which has recently started to develop in our country, by making an analysis over the concepts of city and crime.

Keywords: Crime, City, Slum Areas, Squatter Areas, Fear of Crime.

* Yrd. Doç. Dr., Harran Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, Şanlıurfa, mithatkarasu@yahoo.com.

GİRİŞ

Kentler tarih boyunca suç kavramı ile birlikte anılmıştır. Kentlerin yapısı gereği suça kaynaklık ettiği iddiaları çok eskilere dayanmaktadır. Günümüzde de kentler açısından bu durum değişmiş değildir. Heterojen ve kalabalık yapısı, sosyal kontrolün zayıf oluşu, zenginlik ve servetin kaynağı oluşu kentleri suç işlemek için cazip alanlar haline getirmektedir.

Güvenlik kentin gelişimi bakımından hayati bir öneme sahiptir. Bir kentte yaşayanların, can ve mal güvenliğinden yoksun olmaları durumunda, o kentte huzurlu bir yaşam ortamından söz edilemez. Güvenlik temel insan ihtiyaçları arasındadır. Güvenlik zaafı yaratacak basit bir hırsızlık olayından, bir bombalama eylemine kadar kent güvenliğini sıkıntıya sokan her eylem kentsel yaşam kalitesinin azalmasına, kentteki sosyal, kültürel, ekonomik ve ticari faaliyetlerin aksamasına, ulaşım ve haberleşmenin durma noktasına gelmesine neden olur.

Kent ve suç kavramlarının ele alındığı çalışmada amaç; bu iki kavramın farklı kesişme noktaları üzerinden kavramsal bir çerçeve çizilmektir. Çalışmada öncelikle kent ve suç kavramları arasındaki ilişkinin teorik boyutu ele alınacaktır. İkinci bölümde kentleşmenin suça etkisi, üçüncü bölümde suça karşı duyulan korku ve bu korkunun kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkileri incelenecektir. Son bölümde kentteki marjinal alanların (gecekondu ve çöküntü alanları) suçla olan ilişkisi incelenecektir. Çalışma sonuç bölümü ile tamamlanacaktır.

I. KENT VE SUÇ İLİŞKİSİNİN TEORİK BOYUTLARI

Kent ve suç konusunda çeşitli teorik yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki Chicago (Şikago) Okulu'nun ortaya koyduğu ekolojik yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre; kentte yaşayan, toplumsallaşma sürecine kentte dahil olan özellikle genç bireyler bir çelişki ile karşı karşıyadır. Bu çelişki geleneksel yaşamın değerleri ile giderek egemenliğini artıran kente ait yeni değerlerdir.

Geleneksel değerler kentte yer alan kilise, aile, sosyal grupların baskısı altında bireye dikta ettirilir. Yaratılan bu baskının amacı bireye topluma has değerleri öğretmektir. Diğer taraftan, kentin değişen ortamında birey daha çok okul, polis teşkilatı, arkadaş grubu vb. ikincil grupların etkisi altına girer. Kentin yeni ve cazip değerlerinin etkisi giderek artmaktadır. Çünkü birincil gruplar (aile, kilise, akrabalık) kentin cazibesi karşısında yeterince etkin olamamaktadır. İşte suç, davranış bozuklukları bireyin bu iki değer sistemi içinde ne yapacağını bilememesi, değerler arasında yaşadığı çelişkidir kaynaklanmaktadır (Lewis, 1996: 96).

İkincil grupların egemenliği kaçınılmazdır. Kentle birlikte bireyi dizginleme, sınırlama işini daha çok resmi kurumlar üstlenecektir, bu ise, sosyal kontrolün zayıflaması sonucunu doğuracaktır. Çünkü birey ailesinin ya da içinde yaşadığı

topluluğun dışında kalma korkusunu yitirdiği ölçüde, üzerindeki mevcut toplumsal kontrol azalacaktır.

İkinci teorik bakış açısı kurban (victimization perspective) sendromudur. Kurban sendromunun temeli Batı ülkelerinde yüksek oranda seyreden suç oranlarının toplumda yarattığı korkudur. Bu yaklaşımın temel amacı toplumda gerçekte var olan suç oranı ile toplumun var olduğuna inanılan suç oranı arasındaki farkı ortaya koymaktır. Ancak bu ayrımı yapmak kolay değildir. Her şeyden önce polis kayıtları güvenilir değildir. Hırsızlık, soygun, gasp, saldırı vb. bazı suçların bir kısmı polis kayıtlarında yer almamaktadır. Suç karşısında dehşete düşen bir topluma “kendini güvende hisset” mesajını vermek oldukça zor olmaktadır (Lewis, 1996: 97).

Üstelik suça karşı duyulan korku toplum içinde yaş, cinsiyet, ırk, oturulan yer bakımından farklılık göstermektedir. Başka bir deyişle, suça karşı duyulan korku toplumda homojen olarak dağılmış, herkesi aynı oranda etkilemiş değildir. Afrika kökenli Amerikalı kadınlar en fazla saldırıya uğrayan grup olmakla birlikte, suça karşı en az korku duyan toplum kesimidir. Yaşlı kadınlar ise toplumun en tedirgin kesimidir (Lewis, 1996: 99). Kurban sendromu yaklaşımı, kent ve suç ilişkisini açıklamaktan çok, suçun toplum üzerinde yarattığı korkunun doğru anlaşılması bakımından daha elverişli bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda, kurban sendromu yaklaşımı suç ve kent ilişkisinin çözümlenmesinde çok da yeterli değildir.

Kent ve suç konusunda bir diğer teorik yaklaşım Durkheim tarafından ortaya atılan, Merton tarafından geliştirilen “anomi” teorisidir. Anomi, en basit anlatımıyla, bireyin geçirdiği toplumsal değişim ve dönüşüm sonucunda toplumsal kurallar karşısında afallaması, hangi kurala, nasıl bir toplum yapısına uyum sağlayacağı konusunda kararsız kalmasıdır. Merton anomiyi, toplumsal yapı ile kültürel yapı arasındaki uyumsuzluk ve bunun neden olduğu “normal dışı” davranışlar olarak tanımlamaktadır (Erdoğan, 1991: 23).

Durkheim’e göre, birey hangi kuruma ve kurala uyacağını şaşırduğunda, toplumla bütünleşmesi de zorlaşmaktadır. Köyden kentte göç ederek kentte gelen birey içinde yaşadığı kentte değişen toplumsal kurallar ve kurumlar karşısında anomi yaşayacaktır. Kırın gelenek ve töreleri ile kentin getirdiği yeni değerler arasında bir bocalama yaşamayı kaçınılmazdır. Bu bocalamanın sonucunda birey toplumdaki dışlanabilir, bu durum, dışlanan bireyin içinde saklı bulunan, o ana kadar dışa vurulmamış şiddet ve suç isteğini ortaya çıkarabilir. Toplumdan itilen birey suç işleme eğilimi içine girmektedir (Erdoğan, 1991: 23).

Kent ve suç ilişkisine dair teorik anlamda dördüncü bakış açısı sosyal kontrol (social control perspective) yaklaşımıdır. Bu yaklaşım temelde kentteki sosyal değişim ile suç arasında bir ilişki kurmaktadır. Sosyal değişim çeşitli biçimlerde yerel cemaat ilişkilerini etkilemektedir. Bu durum toplumsal yapıda

çözölmeye neden olmakta, sosyal kontrol mekanizmasının bozulması ise suç ve davranış bozukluklarının önünü açmaktadır. Ne zaman ki toplum yapısı tahrip edilmektedir, o zaman suç artmaktadır. Aile, sosyal kontrol anlamında en etkili örgüttür. Geleneksel değerlerin sağlam olduğu toplumlarda suç oranının düşük olduğu toplumlardır (Buendia, 1989: 5).

Aslında bu yaklaşım ekolojik yaklaşım ile bazı konularda benzerlik göstermektedir. İki yaklaşımda temelde kenttin suça uygun bir ortam yarattığından, sosyal denetimin kentte yaşanan değişim nedeniyle etkisiz kaldığından yakınmaktadır.

Öte yandan gerek ekolojik yaklaşım gerekse sosyal kontrol yaklaşımı kenttin getirdiği değişimi, bireyin yaşadığı anomiyi, toplumun giderek kontrolünün zayıfladığını göstermekle birlikte, göçmenlerin durumuna ayrı bir yer vermiş değildir. Toplumda her grup ayrı olarak ele alınmamıştır. Oysaki toplumun her kesimi suçtan farklı bir biçimde etkilenmektedir. Yaş, cinsiyet, eğitim, yaşadığı ortam önemlidir. Sadece kentte yaşamak, geleneksel kurumların kontrolü dışında olmak suç işlemek için yeterli değildir. Eğer böyle olsa idi kentte yaşayan herkesin suç işlemesi beklenirdi. Bu bireysel farklılıkların önemini ortaya koymaktadır. Gerek ekoloji gerekse sosyal kontrol yaklaşımlarında bu durum göz ardı edilmektedir. Üstelik araştırmalar Amerikan kentleri ile sınırlıdır.

II. KENTLEŞMENİN SUÇA ETKİSİ

Antik çağlardan beri kent günahla ve ayıpla anılmıştır. Kent daima kargaşanın ve toplum dışı davranışların kaynağı olarak görölmüştür (Glaser, 1970: 4). Wirth'a göre, kent; büyük, yoğun ve heterojen yapıda olup, karmaşık, işbölümüne dayalı ve ileri bir toplum düzenini simgeler. Kentin bu yapısı bir kişinin, diğer bir kişiyi yakından ve derinlemesine tanımasını olanaksızlaştırır. Bu nedenle kurulan ilişkilerin niteliği, kırsaldan farklı olarak, gayri şahsi, yüzeysel ve geçicidir. Bu ilişki biçimi, toplumda kişiyi yalnızlığa, kayıtsızlığa ve güvensizliğe iter (1956: 117).

Simmel'e göre kent kültürü modernite kültürüdür. Simmel, bu kültürün en yoğun yaşandığı metropollerin yalnızlığın, bireysel izolasyonun, güçlü sosyal bağların zayıfladığı yer olarak görmektedir. Toplumsal bağların sıklığı ve aile yapısının doğru işleyişi suçun yayılmasında önemli bir engeldir. ABD'de yapılan bir araştırmada aile yapısı en sağlıklı olan Hind asıllı Amerikalıların hem daha az suça karıştığı, hem de kentteki suça karşı duyulan korkuyu daha az hissettikleri gözlenmiştir (Kail ve Kleinman, 1985).

Suçun önlenmesi amacıyla yapılan araştırmalarda toplumsal dayanışma, mahalle birlikleri, komşuların yakın birlikteliği, yurttaşın aktif katılımı birer suç önleme mekanizması olarak nitelendirilmektedir (Johnston, 2001: 965). Gençlerde

görülen kural dışı davranışların kaynağı toplum ve aile yapısındaki zayıflığın neden olduğu öne sürülmektedir (Sparks ve Girling, 2001: 891).

Özellikle Batı ülkelerinde suçun bu kadar yaygın olmasının altında yatan nedenler arasında toplum arasında iletişimin kopması, toplumu ayakta tutan bağların zayıflaması, toplumsal kontrolün azalması gösterilmektedir (Watts ve Watts, 1981: 425). ABD’de yapılan bir çalışmada yerleşim yeri büyüdükçe suç oranının arttığı görülmüştür. Büyük kentlerdeki suç oranı hem kırsal hem de küçük kentlere göre daha yüksektir. 1994 yılı verilerine göre metropoliten alanlardaki suç oranı küçük kentlerden 79, kırsal alandan ise 300 kat daha fazladır (Glaeser ve Sacerdote, 1999: 225).

FBI tarafından yapılan benzer bir diğer araştırmada metropol alanlarda 100 bin kişiye düşen suç oranı 1.782 iken, küçük kentlerde bu oran 996, kırsal alanda 568’dir. Nüfusu 250 bini aşan 56 kent ile nüfusu 10 bini aşan 2.119 kentte yapılan karşılaştırmada nüfusun fazla olduğu kentlerde cinayetlerin 3 kat, tecavüz vakalarının 4 kat, hırsızlık olaylarının ise 6 kat daha fazla olduğu anlaşılmıştır (fbi.gov., 7.8.2010).

Kent suç işlemek isteyenler için bazı avantajlar sunmaktadır. Kentin yoğunluğu, toplumun yardım hissini kaybetmiş olması, çalınan malın elden kolay çıkmasını sağlayacak alıcıların varlığı, saklanmanın kolay olması, ulaşım imkanlarının ucuzluğu ve kolaylığı, kentin birbirinden kopuk, kültürel, sosyal ve ekonomik anlamda tamamen ayrı bölgelerden oluşması bu avantajlardan bazılarıdır (Glaeser ve Sacerdote, 1999: 241).

Kent, her şeyden önce bireye daha fazla özgürlük verir. Bu özgürlüğün temelinde ise, toplumsal kontrolün azalması yatmaktadır. Bu durum kişi için olumlu görünse de toplum ve kent için kaygı verici olabilir. Kırsal topluluklarda mevcut olan düzenin törelerce ve toplumca yakından kontrolü kentte mümkün değildir. Kırsal alanda yaşanan şiddeti önceden kestirmek olasıdır. Kırsal alanın insanı törelerin insanıdır. Şiddet, törelerin en büyük titizlikle belirlediği eylemlerden birisidir. Töre ne zaman şiddet uygulanması gerektiği konusunda belirleyicidir. Oysa kentte bu durum geçerliliğini büyük ölçüde yitirir (Ünsal, 1996: 30).

Kırsaldan göç edenler için kent çoğu zaman “gri alanların” olduğu bir yerdir. Köydeki davranışlar anlamını yitirirken, göçmenler kentle bütünleşmenin sıkıntısını yaşar. Kentle bütünleşememenin temelinde ise barınma ve iş ihtiyaçlarının birer kentli gibi giderilmemesi yatmaktadır (Assadi, 2004: 1).

Kentsel alanlarda yaşanan çevre kirliliği, yoğun trafik, ulaşım zorlukları, geçim kaygısı, işsizlik, yüksek hizmet maliyetleri, ekonomik bunalımlar vb. sorunların varlığı kişinin psikolojisinde olumsuz etkilere neden olmakta, bu durum şiddet eğilimini ve suç oranını artırmaktadır.

Luchini, kentte tüketimin özendirilmesini ve reklamların çekiciliğinin de kişinin ruhsal dengesi üzerinde olumsuz etkileri olduğunu belirtir. Tüketim ve reklam kişi üzerinde devamlı bir baskı oluşturmaktadır (Dönmezer, 1986: 57). Aynı düşünceyi paylaşan Bauman'a göre, kişi için tüketim; tüketime dahil olduğu sürece tatmin edicidir. Öte yandan artan tüketim baskısı giderek daha çok kimseyi bu süreçten uzaklaştırır. Belli bir nesneye sahip olma, belli bir yaşam biçimini sürdürme, mutluluğun hatta belki de insan onurunun zorunlu şartı haline gelmektedir. Bu safhada tüketen ile tüketim dışı kalan arasında önemli bir uçurum oluşmakta, kentsel bölüşüm sorununa dayalı şiddet eğilimleri ağırlık kazanmaktadır (2000: 60).

Özellikle kentsel değişimlerin hızlı yaşandığı, nüfus artışının sağlıksız ve yoğun olduğu kentlerde insanlar daha gergin bir yapıya sahiptir. Kentte intihar, boşanma ve suç oranları daha yüksektir. Diğer taraftan artan suç ve şiddeti tümüyle kentsel yaşama bağlamak yanlış olacaktır. Suç, birçok sosyal, ekonomik ve toplumsal olumsuzluğun iç içe geçtiği normalin dışında bir durumdur. Bu nedenle suçu yalnızca bir nedene bağlamak daima yanlış olacaktır.

ABD'de ekonomik gerileme ve durgunluk dönemlerinde hırsızlık ve soygun olaylarında artış olduğu gözlemlenmiştir. Kohfeld ve Sprague tarafından Missouri ve St. Louis bölgelerinde yapılan bir araştırmada, suç oranının artışı ile işsizlik oranının yükselmesi arasında pozitif bir ilişki olduğu, ancak suç oranlarının artışında ırk, eğitim, etnik köken, cinsiyet ve yaşın da etkili olduğu görülmüştür (1988: 222). Günümüzde ekonomik krizin derinden hissedildiği Yunanistan, İspanya ve İtalya'da fuhuş ve hırsızlık olaylarında patlama yaşanmaktadır (bbc.co.uk., 23.6.2012).

Bir ülkede yaşanan yüksek enflasyon, yüksek işsizlik düzeyi, yetersiz sosyal güvenlik olanakları, çok düşük ücretler (Watts ve Watts, 1981), yeni koşulların yarattığı sosyo-ekonomik sorunların çözümünde mevcut siyasal tutumun kendini yenileyememesinden doğan yetersizlikler, etnik nedenler, toplumsal yabancılaşma, kültür bunalımı, yetersiz eğitim, gelir dağılımının adil olmayışı, dış politik etkiler, sosyal sınıfların önündeki siyasal ve toplumsal engellerin varlığı, kentleşme ve konut politikalarının yetersizliği, kültürel ve kentsel bütünleşmeye yönelik aktivitelerin azlığı, yasa ve namus anlayışındaki farklılıklar, polisiye hizmetlerin yetersiz kalması kentte yaşanan gerilim ve şiddet üzerinde önemli etkilere sahiptir.

Suçta kaynaklık eden etkenler değişe de değişmeyen gerçek artan suç oranlarının özellikle Batılı metropol alanlarda büyük ve yaygın bir korkuya neden olduğudur. Suça karşı duyulan bu korku suçun kendisi kadar toplum üzerinde etkili olmaktadır.

III. SUÇA KARŞI DUYULAN KORKU VE KENTSEL YAŞAM KALİTESİ

Şüphesiz ki suç ve onun yarattığı korku kentsel gelişmenin ve kent yönetimlerinin önünde duran en büyük sorunlardan birisidir (Johnston, 2001: 956/ Gates ve Rohe, 1987: 426). Suç oranlarının düşürülmesi, suça karşı duyulan korkunun azaltılması için alınan polisiye, sosyal ve ekonomik tedbirler kamuoyu tarafından yakından izlenmektedir (Williams, 1995: 407).

Günümüzde suç kentin politik gündeminde üst sıralarında yer almaktadır. Gerek yerel gerekse ulusal boyutta siyaset içinde suç ve suç oranlarının azaltılması seçmenlerin oy verirken göz önünde tuttukları önemli bir etkidir. 1995 yılında ABD’de ulusal düzeyde yapılan bir anket sonuçlarına göre seçmenler için ülkenin birinci çözülmesi gereken meselesi suçun önlenmesidir (Howell ve Marshall, 1998: 364). 2009 yılında Barack Obama’nın seçim kampanyasında üzerinde durduğu on temel konu arasında; Afganistan ve Irak’tan askerlerin çekilmesi, enerji verimliliği, sağlık reformu, ekonominin canlandırılması, vergi reformu vb. konuların içinde suç oranlarının azaltılması da yer almaktadır.

Suça karşı duyulan korku, suç oranlarının yüksekliği karşısında kişinin her an bir suç ile karşı karşıya geleceği endişesine kapılmasıdır. Suç oranlarının yüksekliği ve suçun varlığı suça karşı duyulan korkunun esas nedenidir. Ancak bir süre sonra suça karşı duyulan korku, suçun ötesine geçerek toplumda huzursuzluk yaratmaktadır. İnsanlar kendilerini potansiyel kurban olarak görmekte, belki de hiçbir zaman karşılıklarına çıkmayacak bir suçlu yüzünden hayat boyu tedirgin olmaktadır (Gates ve Rohe, 1987: 425).

Modern kentlerde bu endişe kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesinin önündeki en büyük engeldir. ABD’de beş büyük kentte yapılan bir araştırmada her beş Amerikalı beyaz kadından 3’ünün tecavüze uğramaktan, her 10 kişiden 5’inin ise her an soyulmaktan korktuğu ortaya çıkmıştır (fbi.gov., 4.5.2009). Avrupa Birliğine üye ülkelerde yapılan bir araştırmada ankete katılanlardan “akşam olduğunda sokakta tek başınıza yürümekten korkar mısınız?” sorusunu yanıtlamaları istenmiştir. Buna göre kadınların % 45’i, erkeklerin ise % 28’i sokakların güvenli olmadığını, tek olarak yürüyemeyeceğini belirtmiştir (Council of Europe, 2009: 19).

Oranların yüksekliği suça karşı duyulan yaygın korkuyu ifade etmektedir. Yaşanan korku kentsel yaşam kalitesinin azalmasına neden olmaktadır. Korkunun egemen olduğu, yaşam hakkının dahi tehlike altında olduğu bir kentte ne kentli haklarından ne de yaşam kalitesinden bahsetmek mümkün değildir.

Suça karşı duyulan korku günümüz kentlerin günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Yapılan araştırmalarda aile içi şiddetin varlığı, medyada yer alan şiddet içeren görüntü ya da programlar, şiddet eğilimine yöneltici bilgisayar oyunları suça karşı duyulan korkunun artmasında etkili olmaktadır (Pain, 2001:

899). Hava karardıktan sonra evde oturup, zorunlu olmadıkça dışarı çıkmamak, bir köpek almak, özel yapım kilit ya da güvenlik sistemleri kullanmak, silah taşımak, kendini savunmak için dövüş teknikleri öğrenmek günlük yaşamda suça karşı duyulan korkunun birer neticesidir (Kail ve Kleinman, 1985: 402).

Tüm bu korkular kentsel yaşamın işleyişini zorlaştırmakta, bireyin kentsel yaşam alanını sınırlandırmaktadır. Bireyin suça duyduğu korku karşısında kendisini geri çekmesi hem kentte ekonomik, sosyal ve kültürel alanda gerilemeye neden olmakta hem de kentli hakları suç karşısında geri plana itilmektedir. Bireyin özgürlüğü kimi zaman devlet kimi zaman bizzat kendisi tarafından sınırlandırılmaktadır.

Duyulan korku nedeniyle suç oranı düşse bile toplumun genel olarak suça karşı duyduğu endişede, korkuda bir azalma olmamaktadır. İngiltere’de 1997-1999 yılları arasında suç oranlarında azalma olmasına rağmen yapılan araştırmada İngilizlerin % 20’si suç oranlarının arttığını, % 14’ü ise suç oranında herhangi bir azalma olmadığını belirtmiştir (Johnston, 2001: 960). Amerika’da Milton Eisenhower Foundation tarafından yapılan bir araştırmada, 1967 yılında sokakta yalnız yürümekten korkanların oranı % 31 iken, bu oran, 1998 yılında % 41’e yükselmiştir (Gendrot, 2001: 926). Bu oran 2010 yılında İngiltere’de % 35, Norveç’de % 34, Rusya’da % 49’dür (homeoffice.gov.uk., 2.3.2011).

Kentte giderek artan suça karşı duyulan korku kişileri önlemler almaya zorlamaktadır. Arabayı illa ki site içine ya da kapalı park alanına bırakma, kapı ve pencerelerin daima kilitli tutulması, ev ya da bahçeye özel eğitimli köpek alınması, daha sağlam ve yüksek çitlerin oluşturulması, güvenlik riski karşısında üstlenilen yüksek sigorta maliyetleri vb. önlemler günlük hayatın bir parçası haline gelmektedir. Bütün bu yaşananlar kentsel yaşam kalitesini düşürmekte, toplumda huzursuzluk ve gerginlik yaratmaktadır.

Artan suç oranlarının neden olduğu güvenlik kaygıları yeni bir kentsel kutuplaşmaya neden olmaktadır. Zaten sosyal, ekonomik ve kültürel olarak birbirinden oldukça farklılık gösteren kentliler bu seferde duvarlar, kameralar, özel güvenlik sistemleri ile birbirinden ayrılmaktadır. Türkiye’de de giderek yaygınlık kazanan süreçte; kentin uzağında, her türlü ihtiyacın karşılandığı, kendi içine kapalı, özel güvenlik birimlerine sahip sadece belli gelir ve imtiyaz gruplarının yaşadığı tecrit alanları doğmaktadır. Bilkent Plaza, Kemer Country, Uphill Court, Life Centre, Mashattan, Acarkent vb. siteler bu sürecin Türkiye’de en tanınmış örneklerini oluşturmaktadır.

Benzer güvenlik endişeleri dünyada başka ülkelerde de yaşanmaktadır. Sao Paulo kentinde 1940-1980 yılları arasında kentin merkezinde oturan üst gelir grupları 1980 sonrası artan kentsel güvenlik sorunları karşısında özel güvenlik aygıtlarına sahip, 24 saat korunan, yüksek duvarlarla çevrili kentte uzak yeni yerleşim alanlarına taşınmaya başlamıştır. Aslında Sao Paula’da yaşananlar Los

Angeles, Londra, Amsterdam ya da Toronto'da yaşananların bir kopyasıdır (Johnston, 2001: 973). Johannesburg'da bazı zengin mahallelerinde alınan güvenlik önlemleri Bağdat ya da Afganistan'daki ABD elçiliklerini aramayacak düzeydedir. Kentte adam kaçırmaya ve saldırılara karşı kişisel silah eğitimi alabileceğiniz eğitim merkezi sayısı 800'e yaklaşmaktadır (globalsecurity.com, 2.7.2011).

Toplumun sahip olduğu önyargılar ya da yerleşmiş kanılar suça karşı duyulan korkuda etkili olmaktadır. Göçmenlerin suça eğilimli olduğu iddiası, ırkçı bakış açıları, sosyal ve ekonomik farkların yarattığı marjinalleşme, belli cinsiyet ya da yaşta olmanın neden olduğu "ötekileştirme" bunlar arasında sayılabilir (Pain, 2001: 902-903, 905).

Avrupa ülkelerinde yapılan bir araştırmada yabancılara karşı toleransın azaldığını ortaya koymaktadır. Avrupa'da çeşitliliğin artık bitmesi gerektiğine inananların sayısı % 40, yabancılara ülkelerinde istemeyenlerin oranı ise % 35'e ulaşmıştır. Postmodernizmle gelen çeşitliliğe, dinler ve medeniyetler arası diyalogun artık fazla abartıldığına inananların sayısı ise % 55'tir. Avrupa kıtası giderek özellikle Müslümanlara karşı olan önyargıları keskinleştirmekte, hoşgörüsünü kaybetmektedir (Zaman, 19.4.2006). 11 Eylül saldırıları sonrasında ülkeden müslümanların çıkartılmasını isteyenlerin oranı 2001 yılında % 69'a kadar ulaşmış, 2010 yılında bu oran 17 puanlık bir düşüşle % 52 olarak gerçekleşmiştir (bbc.co.uk., 2.8.2010).

Hollanda'da ünlü ressam Van Gong'un torunu, yapmış olduğu bir belgesel sonrası, İslama hakaret ettiği gerekçesiyle, Faslı bir genç tarafından öldürülmüştür. Yaşanan olay toplum içinde büyük bir gerilime yol açmış, bir Türk okulu ve cami kundaklanmıştır (habertürk.com, 2.4.2005). Bu tür ırkçı saldırılar yalnızca Hollanda ile sınırlı olmayıp, son yıllarda tüm Avrupa'da yaygınlık kazanmaktadır.

Korku halinde yaşamak kentsel gelişmeyi olumsuz etkilemekte, kentin yaşam kalitesini düşürmektedir. İşsizlik sonucu artış gösteren suç, ortaya çıkardığı korku ortamında yeni ekonomik yatırımları engellemekte, işsizlik sorununun çözümüne engel olmaktadır. Suça karşı duyulan korku, suçu ortadan kaldıracak eğitim, sağlık ve istihdam alanında yapılacak yatırımlar için ayrılacak kaynakların suçu önlemede kullanılmasına neden olmaktadır. Bu durumda suç polisiye önlemlerle durdurulmaya çalışılmakta, köklü ve yapısal tedbirler için gereken kaynaklar hiçbir zaman yeterli düzeyde sağlanamamaktadır.

Suç önlemeye yönelik tedbirlerin topluma ekonomik maliyetini oldukça yüksektir. Ülkeler Gayri Safi Milli Hasıllarının % 4'ü ile % 7'si arasında bir harcamayı suç oranını azaltmak ve suçtan toplumu korumak için yapmaktadır (Buendia, 1989: 3). Rusya devlet başkanı Medvedev, Rusya'da yalnızca uyuşturucu kullanımından kaynaklanan sorunların Rusya Federasyonuna yıllık maliyetininin 38 milyar Dolar olduğunu açıklamıştır (bbc.co.uk., 2.6.2011).

İngiltere’de 2003-2004 yıllarında suç ve suçu önlemeye yönelik faaliyetler için toplam 32.6 milyar sterlin harcanmıştır. 2003 fiyatları ile İngiltere’de adam öldürmenin İngiliz Devletine maliyeti 1.458.975 sterlidir. Bir soygunun 7.282, bir hırsızlığın 844 sterlin maliyeti olmaktadır (Home Office, 2005: 7). Kırılan bir kemik bir kişiyi 31 gün, HIV virüsü taşıyıcısının 1.690 gün, intihara teşebbüs eden kimse 6.421 gün, tecavüze bağlı depresyon giren birisi 417 gün işten uzakta kalmaktadır. Bu işgücü bakımından önemli bir maliyettir (Home Office, 2005: 38).

Suçun ortaya çıkardığı bu ekonomik maliyetlerin yanı sıra sosyal ve kültürel maliyetleri bulunmaktadır. Kentte yaşayanların birbirinden korkar hale gelmesi, toplumun derinlerinde var olan etnik, ırksal kökenli ayrımcılığı, önyargıları körüklemektedir. Kentte özellikle gecekondu ya da çöküntü alanlarında yaşayanlara karşı derin ve köklü bir önyargı oluşmaktadır.

IV. KENTSEL MARJİNAL ALANLAR VE SUÇ

Kentsel marjinal alanlar denildiğinde çalışmada kastettiğimiz gecekondu ve çöküntü alanlarıdır. Bu iki kavram birbirinden oldukça farklıdır. Gecekondu, devletçe barınma ihtiyacı karşılanmayan yoksul ya da dar gelirliler kimselerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, bayındırlık ve yapı kurallarına aykırı olarak, başkasının toprakları üzerine, toprak sahibinin izni olmaksızın yapılan yapıların oluşturduğu yerleşim alanlarıdır.

Gecekondu alanları, çöküntü alanından farklı olarak az gelişmiş ülkelerde görülen kanunsuz, yapı izni olmayan yapılar yığıdır. Gecekonduların varlık nedeni kentte yönelik hızlı göçün oluşturduğu, devlet ve yerel yönetimlerce karşılanamayan, barınma istemlerinin illegal yollarla karşılanmasıdır. İlegalitenin temelinde ülkenin kısıtlı mali imkanlarının yanında kentleşmenin sanayileşmeye dayalı gelişmemesinin de etkisi bulunmaktadır.

Öte yandan çöküntü alanı ise gecekondu alanından farklıdır. Daha çok gelişmiş ülkelerde yer alan çöküntü alanları gecekondu alanlarından farklı olarak legal konutların yer aldığı alanlardır. Bu alanlarda, Paris’te olduğu gibi, daha önce işçiler ya da orta gelir gruplarının oturduğu çoğu yüksek katlı binaların, kentin geçirdiği ekonomik ve sosyal değişim sonucunda boşalıp, cazibesini yitirmesi sonucunda, azalan kira bedeli nedeniyle, daha çok göçmenlerin ya da toplumun marjinal sayılan eşcinsel, fahişe, uyuşturucu bağımlısı vb. grupların kaldıkları alanlardır. Kentin gelişimi sırasında önemini kaybeden kent merkezleri giderek birer çöküntü alanına dönüşmekte, sonrasında suça kaynaklık eder hale gelmektedir.

Bu konuda New York’un ünlü Times Square Meydanı iyi bir örnektir. 20. yy. başında restoran, tiyatro, bar ve ünlü mağazalara ev sahipliği yapan meydan, televizyon, video gibi yeni eğlence araçlarının ortaya çıkmasıyla birlikte giderek cazibesini yitirmiştir. Orta sınıfın çekildiği alanı, fahişeler ve seks shop türü

mağazalar almaya başlamıştır. Meydan uzun süre evsizlerin, bedavacıların (kira vermeden oturan), uyuşturucu kullanıcıların yeri haline gelmiştir. 1980 sonrası geliştirilen bir yeniden dönüşüm projesi ile cazibesini tekrar kazanan alan günümüzde yüzyılın başındaki gibi sanat ve eğlence dünyasının kalbi durumuna geri gelmiştir (Gendrot, 2001: 917).

1950–70 arası dönemde başlayan bir süreçle, ABD’de üst ve orta gelir gruplarının kent merkezlerini terk etmesi sonucunda, kent merkezleri başta göçmenler, zenciler ve işsizler olmak üzere daha çok marjinal olarak nitelenen toplumsal grupların eline geçmiştir. New York’taki "Harlem", "Lower East Side", Chicago’daki "Black Belt", Londra’daki "East End", San Francisco’da yer alan "Western Addition", Oakland’daki "East Oakland" iyi bilinen çöküntü alanlarıdır.

Gecekondu Alanları ve Suç

Bir biçimde kente yeni gelenlerin barınma ihtiyacını karşıladığı gecekondu alanlarının suç ile ilişkisini ortaya koyarken çöküntü alanlarındaki kadar kesin sonuçlar çıkarmak zordur. Her şeyden önce büyükşehirlerde yer alan gecekondu bölgeleri suç olayının temel nedeni olarak gösterilemez. Ancak suç ve suçlulara uygun bir ortam sağladığını söylemek mümkündür (Şener, 1994: 63).

Gecekonduarda araştırmaları ile tanınan Kartal, Karpaz ve Kıray uzun zaman alsa da kentte yaşamının belli bir dönüşümü sağladığına ve kentte yaşamının umutsuzluk ile sonuçlanmadığına, aksine, kente gelindikten sonra umutsuzluğun yerini inanca bıraktığını ifade etmektedirler. Kentleşmenin Türkiye’de yeni bir insan tipi yarattığını, kentleşme ve kentlileşmenin topluma bir umut getirdiğini iddia etmektedir (Keleş ve Ünsal, 1982: 32).

Gecekonduların şiddete yataklık etmekten çok gecekonducuları kentli topluma hazırladığını iddia eden bu iyimser görüşlere karşı gecekonducuları şiddet ve suç için uygun bölgeler olarak niteleyenlerde bulunmaktadır. Daha çok konuyu sınıfsal açıdan değerlendiren bu yaklaşımlara göre, kente yeni gelen kimseler, bütünleşemedikleri, yeterince gelir ve barınma imkanlarına sahip olamadıkları kente giderek yabancılaşmaktadır. Ortaya çıkan tatsızlık ve umutsuzluk suç ve şiddete, siyasal eylemlere kaynaklık etmektedir (Keleş ve Ünsal, 1982: 30).

Gecekonduların suç ile ilişkisinin anlaşılması için teorik yaklaşımların yanı sıra ülkemizde gecekonduarda yapılmış alan çalışmalarına da bakmak yerinde olacaktır. İzmir Buca Cezaevi’nde yapılan bir araştırmaya göre cezaevinde kalanların büyük bir çoğunluğu ya İzmir içinde ya da dışındaki gecekondu alanlarında oturmaktadır. Kentin gecekondu alanında oturan mahkumlar, imarlı alanlarda oturan mahkumlara göre daha ağır cezalar almış olup, sayıları da daha fazladır. Bu veriler gecekonduya yaşayanların daha çok suç işlediği görüşünü destekler niteliktedir (Şener, 1994).

Konu ile ilgili bir diğ er araştırmada Ankara'nın gecekonduların bulunduğ u Altındağ semti ile imarlı yapıların yer aldığ ı Bahçelievler semti suç bakımından karşılaştırılmıştır. Çalışmada kenttin imarlı-imarsız alanlar arasında farklı suçların işlendiğ i sonucuna varılmaktadır. Buna göre Bahçelievler semtinde daha çok trafik, hırsızlık suçları işlenirken; Altındağ 'da darp, hakaret, kumar, sarhoşluk, yaralama suçları işlenmektedir (Uđ ur, 1986: 73).

Ankara'da Çankaya ve Mamak ilçelerinde işlenen suçların karşılaştırıldığ ı benzer bir çalışmada Uđ ur'un çalışmasını destekler niteliktedir. İmarsız alanlarda yaşanan bütünleşme sorunu ve anomi işlenen suçlara yansımakta, cinayet, adam yaralama, hakaret suçları aç ırlık kazanmaktadır. Çankaya bölgesinde ise daha çok mala karşı suçlar işlenmektedir (Kaplan, 1980: 94).

İşlenen suçlar farklı olmakla beraber suçun işlenmesinin nedenine bakıldığ ında yerleşim yeri farkı ortadan kalmaktadır. Her iki çalışmada da semt ayrımı olmaksızın suç işleyenlerin önemli bir bölümü işsizdir. Bu durum, gecekonduların alanlarının tek başına suç işlemek için yeterli olmadığını göstermektedir.

Küreselleşmenin etkinliğ ini artırdığ ı, refah devletinin gerilediğ i 1980'li yıllarda yaşanan yaygın işsizlik, biçim değ iştiren göç ve toplumsal tatminsizlik gecekondularda yaşayanların kente bakış açısını değ iştirmiştir. 1950-1980 arası dönemde kente gelmiş olmayı bir başarı kabul eden ilk kuşağ ın yerini, 1980'den sonra kentte tüketim sürecine dahil olmadığ ı için öfke duyan ikinci kuşak almıştır.

Kente ilk göç edenler için kentte yaşamak köy hayatı düşünöldüğ ünde bir ayrıcalık iken, kentte büyüyen ikinci kuşak göçmenler için artık köy bir anlam ifade etmemekte, birinci kuşağ ın köy ile yaptığ ı yaşam kalitesi değerlendirilmesi bu kez kentte yaşayanlar ile yapılmaktadır. Yaşanan bu zihniyet değ işimi gençler arasında özellikle siyasal hareketlere karşı eđ ilimlerin güçlenmesine neden olmaktadır.

Gelir dağ ılımında artan bozukluk, küreselleşmenin getirdiğ i yeni tip zenginlerin (küresel şirketlerde çalışan, ö lke sınırlarının ö tesinde hareket edebilen, daha çok mimari, telekomünikasyon, tasarım vb. bilgi teknolojilerinde uzman kimseler) varlığ ı, tüketim toplumu, sosyal dışlanma korkusu gecekonduların gençliğ inde önemli bir tatmin sorunu doğurmaktadır (Kazgan, 2002). Gecekonduların günlük yaşamı içinde şiddet egemendir. Aile içinde babanın anneye, annenin çocuklara, büyük kardeşin küçüğe , aile dışında polisin topluma uyguladığ ı bir şiddet sarmalı vardır. Böyle bir ortamda yetişen gençler, devletin ve diğer insanların kendilerine karşı mesafeli olduğ undan şikayet etmektedirler (Akıner, 2010).

Artan bu tatminsizlik küreselleşmenin canlandırdığ ı yerel, etnik ya da dini kimlikle birleşerek yeni bir boyut kazanmaktadır. Özellikle Güneydoğ u Anadolu bölgesinin büyük kentleri (Diyarbakır, şanlıurfa) ile ö lkenin göç alan önemli

kentlerinde (İstanbul, Ankara, İzmir, Mersin, Adana) her yıl “Nevruz” sonrası yaşanan sokak çatışmaları bu gençlerin siyasal çatışmalarda ne kadar rahat kullanıldığını göstermesi bakımından ilginçtir. Son on yılda yaşanan her Nevruz kutlamasında gençlerin öfkelerini görmek mümkündür. Örneğin, 2006 yılında yaşanan Nevruz kutlamaları sırasında 6 kişi hayatını kaybetmiştir (Milliyet, 23.3.2006). 2012 yılında Diyarbakır’da yapılan Nevruz kutlaması 30 milyon TL hasara neden olmuştur (Sabah, 18.3.2012).

İstanbul ve çevresinde hızla oluşan ve her türlü düzenden yoksun gecekondu bölgeleri alınan tüm önlemlere rağmen terör örgütleri için elverişli bir ortam oluşturmaktadır. Başta PKK olmak üzere radikal sol ve dini görüşlere mensup terör örgütleri için büyük şehirler yaşadığı yaşamdan memnun olmayan, tüketime ve statüye aç, toplumla bütünleşecek mali, eğitim ve sosyal imkanlara sahip olmayan sayısız militan adayının bulunduğu verimli alanlardır. Altyapı hizmetinden yoksun bu bölgelerde hizmetlerin yetersizliği bahane edilerek Devlet aleyhine propaganda yapılmakta ve gençler kandırılarak teröre itilmektedir. İstanbul Diyarbakır’dan sonra PKK 'ya en fazla militanın katıldığı ildir. İstanbul örgüt için adeta bir askerlik şubesi gibi çalışmaktadır (milliyet.com.tr., 9.2.2012).

Brezilya’nın başkenti Rio yakınlarında yer alan gecekondu alanlarında yaşananlar da Türkiye’den farklı değildir. Zaluvar tarafından yapılan araştırmada gecekondu alanlarında güvenliğin oldukça büyük bir sorun olduğu görülmektedir. Favelaslar; suç için bir okul, ahlaki çöküntü için bir yuva, çalışma isteği olmayanlar için paranın yasadışı, kolay kazanılabildiği bir alandır (1993: 64).

Brezilya’da yılda ortalama 50 bin insan öldürülmektedir. Bu dünyadaki en yüksek oranlardan birisidir. Bu öldürülenlerin çok büyük bir bölümü melez, düşük gelirlili, yaşı 13-18 arasında değişen erkek çocukları olup, favelalarda oturmaktadır. Bu bölgeler çeteler için adeta bir kaledir. Polis operasyon yapmaya cesaret edemediğini için çoğu zaman Brezilya Ordusu müdahale etmektedir (Roque, 2009: 127-130).

Filipinlerin başkenti Manila’da kent merkezinde yer alan gecekondu alanları liman yakınında işlenen suçların yanında, fuhuş, haraç toplama, salgın hastalıklar için bir kaynak vazifesi görmekte, başkentin gelişimi ve görünüşü bakımından olumsuz bir hava yarattığı gibi kentin ekonomik, sosyal ve politik gelişimini tehlikeye sokmaktadır (Assadi, 2004: 10). Meksika’da 2006-2011 yılları arasında uyuşturucu çeteleri 28 bin kişi öldürmüştür, bu öldürülen kişilerin çoğunluğu gecekondu alanlarında oturmaktadır (bbc.co.uk., 2.6.2011).

Çöküntü Alanları ve Suç

Çöküntü alanları Batı’da kent yaşamının en önemli ve değişmeyen sorunudur. Çöküntü alanının genel karakteri; düşük kaliteli evler, kalabalık, yetersiz kamu servisleri, sosyal anlamda izolasyon ve anormal davranışlardır. Çöküntü alanlarında uyuşturucu satışı ve kullanımı, kumar oynatmak, fahişelik,

illegal her türlü iş, intihar, çevreye ve topluma uyumsuzluk günlük hayatın bir parçasıdır.

Çöküntü alanları her şeyden önce Batı ülkelerindeki geçmişte kalan sömürge düzeninin, ekonomik ve sosyal adaletsizliğin, günümüzde de devam eden dış kaynaklı göçün bir sonucudur. Çöküntü alanlarında yaşayan kimselerin ataları ya batı ülkelerine sömürgelerden gelmiş (İngiltere'deki Hindiler, Fransa'daki Mağripliler vb.) ya da ABD'de olduğu gibi çalıştırılmak (zenciler) amacıyla uzun yıllar önce bu ülkeye zorla getirilmiş kimselerden oluşmakta ya da çalışmak amacıyla kendi rızasıyla gelişmiş Batı ülkelerine yasadışı yollarla gelen mülteci, kaçak veya göçmen kimselerden oluşmaktadır (Smith ve Blanc, 1996: 69).

Suç oranının yüksek olduğu çöküntü alanları lezbiyenler, homoseksüeller, dönmeler, suç işleyip gizlenenler için uygun alanlardır. Bu grupların çöküntü alanlarında yaşaması suçun artmasına neden olmaktadır. Başka bir deyişle, bu alanlardaki suç için uygun ortam yeni suçlara davetiye çıkarmaktadır.

Çöküntü alanlarında yaşanan bu olayların temelinde yatan nedenler arasında; adil olmayan ekonomik düzenin getirdiği bozuk gelir dağılımı, göçmenlerin dışlanmışlığı, göçmenlerin kendi kültürleri ile buldukları Batı ülkesinin değerleri arasında sıkışmaları, özellikle ekonomik krizlerin yarattığı işsizlik dönemlerinde hortlayan Avrupa'nın geleneksel ırkçılığı, göçmenlerin niteliksiz olması nedeniyle iş bulmakta zorlanmaları, içinde yer almaya çalıştığı toplumun katı ve değişmez önyargılarının varlığı, polislin göçmenlere karşı ırkçı ve anti-demokratik tavrı, küresel ekonomi sonucunda bazı Avrupa kentlerinin değişen sanayi yapısına uyum sağlayamaması ve üretim sürecinin dışında kalması sayılabilir (Gendrot, 2001: 922).

ABD'de her 5 çocuktan birisi fakirlik içinde yaşamakta, 3,5 milyon evsiz bulunduğu ülkede, 37 milyon insan sağlık sigortası olmaksızın yaşamakta, düşük gelire sahip olanların % 71'i doğru dürüst beslenememektedir. ABD'de çöküntü alanlarında yaşayan yetişkin erkeklerden % 10-15'i, 13-19 yaşlarındaki erkeklerin % 40-50'si işsizdir. İşsizliğin bu boyutlarda olması suçu teşvik etmektedir (bbc.co.uk., 2.3.2011).

Göçmenler için asıl sorun yasal haklara sahip olmak ya da vatandaş olmak değildir. Sahip olduğu siyasi ve yasal haklar ile ekonomik ve sosyal haklar arasındaki farklardır (Smith ve Blanc, 1996: 70). Örneğin Fransa'da sık sık olay çıkaran Mağrip kökenli göçmenlerin çoğu Fransız vatandaşıdır. Benzer bir biçimde, Amerika'da zenciler 1960 yıllardan sonra vatandaşlık konusunda önemli kazanımlara kavuşmuş, ırk ayrımcılığı yıllar önce kaldırılmıştır. Öte yandan görünmez bir ayırım halen devam etmekte, zencilerin üst makamlara gelmesi için beyazlardan daha çok çalışması gerekmekte, iş ve yükselme bakımından fırsat eşitliği tanınmamaktadır (Lewis, 1996: 111).

Kısacası bir biçimde verilmek zorunda kalan vatandaşlık hakları, siyasi ve sosyal hakların günlük yaşamda hayata geçirilmesi hayli farklı olmakta, ekonomik eşitsizlik, yüksek işsizlik, toplumsal dışlanmışlık zencilerin sahip olduğu yasal hakları gereği gibi kullanmasını engellemektedir. Suç oranlarının azaltılması için her şeyden önce ırkçı bakış açısının değişmesi gerekmektedir (Lewis, 1996: 112).

Bütün bu etkenler kimi zaman büyük toplumsal olaylara kaynaklık etmektedir. 1992 yılında Los Angeles kentinde yaşananlar bunun tipik bir örneğidir. Siyahi bir gencin beyaz polisler tarafından öldürülmesiyle başlayan olayların bir amatör kamera tarafından tespiti sonrasında başlayan olaylarda çok sayıda bina tahrip edilmiş, araç yakılmıştır (Goetz, 1996: 542).

Yaşanan toplumsal olaylar ABD ile sınırlı değildir. 1985 yılında Fransa'da Brixton'te, 1998 yıl başı arifesinde Strasbourg'da yaşananlar çöküntü alanlarının patlamak üzere olduğunu göstermektedir. 2005 yılında adeta Fransa'yı rehin alan olaylar bu tür sosyal patlamaların en önemlileri arasındadır. 2005 yılında Fransa'da yaşanan olaylarda 200 milyon Euro hasar oluşmuş, 9000 araç kundaklanmış, onlarca kafe, sosyal yardım binası, banka, okul ateşe verilmiş, 126 polis memuru yaralanırken, olaylarla ilgili olarak tümü Arap ya da Afrika kökenli 2900 kişi tutuklanmıştır (Roy, 2005).

Benzer olaylar 6-10 Ağustos 2011 Londra'da yaşanmış, polis kentin belli bölgelerinde denetimi kaybetmiştir. 13-15 bin kişinin katıldığı tahmin edilen olaylar sırasında 4000 gösterici tutuklanmış, mahkemeye sevk edilen 1483 kişiden 945'i cezaevine gönderilmiştir (Home Office, 2012: 17).

Yaşanan bu olaylar dışlanmışlığın, toplum içinde yalnızlaşmanın, göçmenlerin saygı ve anlayış beklentisinin boşa çıkmasının, artan işsizliğin, toplumsal önyargıların, kent planlamasındaki hataların, güvenlik ve göçmen yasalarının sertliğinin ve hükümetin azalan sosyal ve yardım programlarının bir sonucudur (Roy, 2005/ Home Office 2012). Ortaya çıkan tüm bu toplumsal olaylar derin tarihi kökleri olan, siyasi, sosyal ve kültürel etkenlerin bir birleşimidir. Bu tür yapısal sorunlar çözülmedikçe çöküntü alanları suça yataklık etmeye devam edecektir.

SONUÇ

Bir kentin gelişmesi için o kentin güvenli olması şarttır. Bir kentte gerçek anlamda güvenlik sağlanmadan kentin gelişmesi bir yana kentin günlük işleyişi bile aksayacaktır. Diğer taraftan, günümüzde kentler giderek daha fazla güvensiz alanlar haline dönüşmektedir. Batılı gelişmiş ülkelerde yer alan çöküntü alanlarında görülen bireysel suçlar kitlesel eylemlere dönüşmektedir. 1998 yıl başı arifesinde Strasbourg'da, 2005 yılında Fransa'da, 2011 yılında Londra'da yaşanan olaylar bu durumun tipik birer örneğidir.

Geri kalmış ülkelerdeki gecekondu alanları artan hoşnutsuzluğun, tatminsizliğin ve öfkenin mekana yansımasıdır. Meksika'da bazı mahallelerde çeteler kendi kanunlarını uyguladıklarını, bu bölgelerde devletin kurallarının geçerli olmadığını rahatlıkla ilan etmektedir. Benzer oluşumlara Güney Afrika Cumhuriyeti, Kolombiya ve Bolivya'da da rastlanmaktadır.

Türkiye'ye bakıldığında, haberlerde sıra tartışması için ya da trafik lambasında önce geçti diye öldürülen insanların haberlerini izledikçe, Artun Ünsal'ın söylediği "toplumsal cinnet" hali daha iyi anlaşılmaktadır (cnntürk, 20.7.2005). Okullarda şiddet olayları tırmanmakta, spor müsabakaları artık spordan çok şiddet görüntüleri ile anılmaktadır.

Tüm bu yaşananlar bir ikilemi yaratmaktadır. Suçun doğmasına neden olan etkenlerin ortadan kaldırılması için kentlerin kalkınması gerekmektedir. Ancak kentlerin kalkınmasının önünde en büyük engellerden birisi de artan suç oranlarıdır. Güvenliğin olmadığı bir kentte ne sağlıklı bir kent hayatından ne de ekonomik yatırımlardan söz edilemez.

Bu kısır döngüyü aşmak için öncelikle suçun doğasını doğru anlamak gerekmektedir. Suç, birbiri içine geçmiş onlarca etkenin bir bileşenidir. Polisiye önlemler sorunun çözümüne katkıda bulunmayacaktır. Yapısal önlemler alınması gerekmektedir.

Bu amaçla işsizlik, gelir dağılımı adaletsizliği, toplumsal dışlanma, ırkçılık vb. konularla kararlı bir biçimde mücadele edilmelidir. Hem kent içinde hem de toplumlar arasında hoşgörüyü artıracak, önyargıların yumuşamasını sağlayacak önlemler alınmalı, yeni iletişim kanalları kurulmalıdır.

Gerek sivil toplum örgütleri gerekse devletler suçun önlenmesi için gerekli yapısal reformlar konusunda işbirliği yapmalıdır. Toplumsal bir bilinç yaratılması için topyekun bir eğitim ve bilinçlendirme çalışması hem basın-yayın organlarınca hem de toplumun geri kalanınca yürütülmelidir. Bireylerin barınma, eğitim ve sağlık hakkı mutlaka garanti altına alınmalıdır.

Devlet küresel ekonominin neden olduğu ekonomik, kültürel ve sosyal tahribatı ve artan hoşnutsuzluğu önleme konusunda radikal adımlar atmalıdır. Dünyada kaynaklar eşit bölüşülmediği sürece, tek ölçütün tüketmek olduğu bir toplumda suçu durdurmak kolay değildir. Daha az suç daha farklı bir bakış açısı gerektirmektedir.

KAYNAKÇA

ADAMAN, Fikret; KEYDER, Çağlar (2005), Türkiye'de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ankara.

- AKINER, Nurdan (2010), "Mersin'in Banliyölerinde Öfke Patlaması", Kara Kutu Yayınları, İstanbul.
- ASSADI, Soheil (2004), "Urban Violence in Developing Countries", Yüksek Lisans Ödevi, Eastern Mediterranean University, Department of Political Science and Public Administration, Lefkoşe.
- BAUMAN, Zygmunt (2000), Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- BUENDIA, Hernando Gomez (1989), Urban Crime: Global Trends and Policies, United National University, New York.
- COUNCIL OF EUROPE (2009), Crime Trends in The European Union, EUCPN, Brussels.
- DOLANAY, Sezen Züleyha (2001), "Presentation of Urban Violence in The Turkish Media After The 1990s", Yüksek Lisans Ödevi, Bilkent Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- DÖNMEZER, Sulhi (1986), "Hızlı Şehirleşme ile Suç ve Ceza Adalet Sistemi İlişkileri", Hızlı Şehirleşmenin Yarattığı Ekonomik ve Sosyal Sorunlar, SİSAV Yayını, İstanbul, s. 53-75.
- ERDOĞAN, Nihat (1991), Sosyolojik Açıdan Kent İşsizliği ve Anomi, Ege Üniversitesi Yayını, İzmir.
- GATES, Lauren; Rohe, Williams (1987), "Fear and Reactions to Crime A Revised Model", Urban Affairs Quarterly, V. 22, N. 3, s. 425-453.
- GENDROT, Sophie (2001), "The Politics of Urban Crime", Urban Studies, V. 38, N. 5-6, s. 915-928.
- GLAESER, Edward; Sacerdote, Bruce (1999), "Why Is There More Crime in Cities?", Journal of Political Economy, V. 107, S. 6, s. 225-258.
- GLASER, Daniel (1970), Crime in The City, Harper&Row, Santa Barbara.
- GOETZ, Edward (1996), "The US War on Drugs as Urban Policy", International Journal of Urban and Regional Research, V. 20, N. 3, s. 539-549.
- HOME OFFICE (2005), "The Economic and Social Costs of Crime Against Individuals and Households 2003/4", Home Office, London.
- HOME OFFICE (2012), After The Riots 'The final Report of The Riots Communities and Victims Panel', Home Office, London.
- HOWELL, Susan; Marshall, Brent (1998), "Crime and Trust in Local Government", Urban Affairs Review, V. 33, N. 3, s. 361-381.

- JOHNSTON, Les (2001), "Crime, Fear and Civil Policing", *Urban Studies*, V. 38, N. 5-6, s. 959-976.
- KAIL, Barbara; Kleinman, Paula (1985), "Fear, Crime, Community Organization and Limitations on Daily Routines", *Urban Affairs Quarterly*, V. 20, N. 3, s. 400-408.
- KAPLAN, Eşref Ali (1980), *Kentleşen Toplumda Suçluluk Sorunu ve Polis Örgütü*, Yüksek Lisans Tezi, TODAİE, Ankara.
- KAZGAN, Gülten (2002), *Kuştepe Gençlik Araştırması*, Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- KELEŞ, Ruşen; Ünsal, Artun (1982), *Kent ve Siyasal Şiddet*, Ankara Üniversitesi SBF Basımevi, Ankara.
- KONFELD, Carol; Sprague, John (1988), "Urban Unemployment Drives Urban Crime", *Urban Affairs Quarterly*, V. 24, N. 2, s. 215-241.
- KUSMER, Kenneth (1997), "Ghettos Real and Imagined: A Historical Comment on Loic Wacquant's 'Three Pernicious Premises in The Study of The American Ghetto'", *International Journal of Urban and Regional Research*, V. 21, N. 2, s. 341-353.
- LEWIS, Dan (1996), "Crime and Community: Continuities, Contradictions and Complexities", *Cityscape: A Journal of Policy Development and Research*, V. 2, N. 2, s. 95-120.
- PAIN, Rachel (2001), "Gender, Age and Fear in The City", *Urban Studies*, V. 38, N. 5-6, s. 889-913.
- PETTIWAY, Leon (1982), "Mobility of Robbery and Burglary Offenders Ghetto and Nonghetto Spaces", *Urban Affairs Quarterly*, V. 18, N. 2, s. 255-270.
- PHELAN, Thomas; SCHNEIDER, Mark (1996), "Race, Ethnicity and Class in American Suburbs", *Urban Affairs Review*, V. 31, S. 5, s. 659-680.
- PLESSIS, Chrisna du (1999), "The Links Between Crime Prevention and Sustainable Development", *Open House International*, V. 24, N. 1, s. 33-40.
- ROQUE, Atila (2009), "Security, Rights, and Violence in Rio de Janeiro", *Human Rights in Brazil 2008*, Network for Social Justice and Human Rights, Sao Paulo.
- ROY, Olivier (2005), "The Nature of French Riots", www.ssrc.org, 4.7.2012.
- SMITH, David; Blanc, Maurice (1996), "Citizenship, Nationality and Ethnic Minorities in Three European Nations", *International Journal of Urban and Regional Research*, V. 20, N. 1, s. 66-82.

- SPARKS, Richard; GIRLING, Evi (2001), "Fear, Everyday Urban Lives", *Urban Studies*, V. 38, N. 5-6, s. 885-898.
- ŞENER, Muharrem (1994), *Büyük Kentlerin Gecekondu Bölgelerindeki Sosyo-ekonomik Yapının Suç Olgusuna Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- UĞUR, Naci (1986), *Gecekondularda Suç ve Suçluluk*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÜNSAL, Artun (1996), "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi", *Cogito Şiddet Özel Sayısı*, S. 6, s. 29-36.
- WATTS, Ann; WATTS, Thomas (1981), "Minorities and Urban Crime Are They The Cause or The Victim?", *Urban Affairs Quarterly*, V. 16, N. 4, s. 423-436.
- WILLIAMS, Kevin (1995), "Community Mobilization Against Urban Crime", *Urban Affairs Review*, V. 30, N. 3, s. 407-431.
- WILSON, James (1968), *The Metropolitan Enigma/ Inquiries into The Nature and Dimensions of America's 'Urban Crisis'*, Harvard University, Massachusetts.
- WIRTH, Louis (1956), "Urbanism As a Way of Life", *Community Life and Social Policy: Selected Papers by Louis Wirth*, Ed. Marvick Wirth ve Albert Reiss, Chicago University, s. 110-132.
- ZALUAR, Alba (1993), "Urban Violence, Citizenship and Public Policies", *International Journal of Urban and Regional Research*, V. 17, N. 1, s. 56-66.